

ETRÜSKLERDE TULPAR

Tulpar In Etruscans

Öğr. Gör. Osman Oktay BARKIN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarım ASD, Isparta/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2769-9686>

Prof. Dr. Mehmet ÖZKARTAL

Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim ASD, Isparta/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9079-3977>

ÖZET

Türklerde at yük hayvanı değil her zaman bir binek hayvanı olarak kullanılmış ve Türkler atlarına çok kıymet vermişlerdir. Bu atlar asil, hızlı, korkusuz ve sahipleri ile iletişim halindeydiler. Tulpar, Türklerin bu hızlı, çevik, cesaretli atlarını masallaştırmalarıyla meydana gelmiş mitolojik bir figürdür. Her ne kadar figürün Yunan Mitolojisine dayandığı düşünülse de araştırmalar bu sonucun farklı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Şöyle ki Etrüsklerden, ilk önce Yunan tarihçi Herodot bahsetmiş ve bu milletin Anadolu'dan İtalyaya göç ettiğini iddia etmiştir. Fakat bu tez çok fazla ciddiye alınmamıştır. Çünkü Etrüsklerin Anadolu ve İtalya arasında bulunan denizi geçemeyecekleri ve buraya ulaşamayacakları fikri daha hakim olmuştur. Fakat özellikle İtalya'da Etrüskler ile ilgili araştırmalar teşvik edilmiş ve Etrüsk Araştırma Merkezleri kurulmuştur. Bu medeniyetin yakın zamana kadar hangi etnik kimliğe sahip olduğu hep tartışılmalıdır. Ancak Etrüsklerin sanatlarında kullandıkları resim ve sembollerin Türk sanatına benzemesi, kullandıkları dilin yaşadığı çevrenin dilinden farklı ve ayrıca sondan eklemeli olması, yaptıkları oda şeklindeki mezarların Türk kurganlarını çağrıştırması ve buna benzer çoğu benzerlik, Etrüsklerin bir Ön-Türk topluluğu olduğu ihtimalini artırmış ve son araştırmalarla da bu durum kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Mitolojisi, Tulpar, Etrüskler

ABSTRACT

In the Turks, the horse was always used as a riding animal, not a pack animal. The Turks valued their horses a lot. The horses were noble, fast, fearless, and communicated with their owner. Tulpar is these fast, agile, and brave horses of the Turks turned into a mythological figure with their magnificent expressions. Although the figure is thought to be based on Greek Mythology, research has revealed that this result is different. The Greek historian Herodotus first mentioned the Etruscans and claimed that this community migrated from Anatolia to Italy. But this thesis has not been taken too seriously. Because the idea that the Etruscans could not cross the sea between Anatolia and Italy and could not reach here became more dominant. But especially in Italy, research on Etruscans was encouraged and Etruscan Research Centers were established. Until recently, the ethnic identity of this civilization has always been discussed. However, the fact that the pictures and symbols used in Etruscan art are similar to Turkish art, the language they use is different from the surrounding area languages, that this language is an agglutinative language, their graves look like Turkish Kurgans and many similarities, it's to a large extent to be considered have increased the idea that this society is a Proto-Turk society. In addition, researches have revealed that the Etruscans, which Italians accept as their ancestors are an Anatolian Civilization known as "Pre-Turks" in history.

Anahtar Kelimeler: Turkish Mythology, Tulpar, Etruscans

1. GİRİŞ

Büyük bir medeniyetin temellerini atan Proto-Türk ve Hint-Avrupa kavimlerinin 3000 yıl öncesinde Avrasya bozkırlarında ehlileşirmeyi başardıkları en büyük yardımcıları, bir savaş aracına dönüştürdükleri atlarıydı. Dönemin çetin şartlarında ulaşılması neredeyse imkansız mesafeleri, yıldırım gibi hızlı bu atlarla aşan bozkırın eski milletleri, yerleşik yaşayan diğer milletleri kendi egemenlikleri altına alarak, bozkır medeniyetlerinin hudutlarını da geniş coğrafyalara yayma konusunda başarılı olmuşlardı (Tavkul 2007: 196). Türklerde çok eski tarihlere uzanan atlı çoban kültürü ve bunun yanı sıra atın hayatın her alanına

dahil edilmesi bu güzel varlıkları Türk kültürünün bir parçası haline getirmiştir. Böylece Türkler ehliştirdikleri atlarından hiç ayrılmamış, onlarla güç ve genişleme kazanmayı başarmışlardır. Zaman içerisinde halk anlatımlarıyla bu atlar destanlara da konu olmuştur. Bu mitlerin, günümüze ulaşmasını sağlayan medeniyetlerden biri de, dönemin zorlu hayat koşulları sebebiyle, Anadolu'dan İtalya'nın Toskana bölgesine göç etmek zorunda kalan Etrüsklerdir. Zengin bir medeniyete sahip olan ve ayrıca tarihte Ön-Türkler olarak anılan Etrüsklerin, günümüze ulaşan kalıntılarında da bu atlı kültürün izleri görülmektedir.

2. ATLI ÇOBAN KÜLTÜRÜ

Göçebe kültürünün en üst kademesi olan atlı çoban kültürü, bozkırın sert tabiat şartlarıyla ortaya çıkmıştır. Bu sayede ekonomik alanda hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi ve sosyal alanda olağanüstü devlet kurma kabiliyeti geliştirilmiştir ki bu da dünya tarihinde önemli bir rol oynamıştır (Tavkul, 2007: 197). Bazı bilim adamları atın ehliştirilmesinin ve çoban kültürünün yaşatılmasının kesin olarak iç Asya'da yaşayan eski Türklerle dayandığı düşüncesini aktarmışlardır. Bunlardan biri de Alman etnolog Wilhelm Koppers'dir. Koppers, atın ve çoban kültürünün Asya içlerinde yaşamış olan Ön-Türklerle kadar dayandırılması gerektiğini söylemiştir. Bu durumun kültürlerin gelişmesinde büyük etkisi olduğunu ve İndogermenlerin de bu kültürü kendilerine kopyalasında Türklerin etkisi olduğunu ifade etmiştir (Yiğit, 2009: 29). Dolayısıyla Hint-Avrupa topluluklarının atı ve bozkır çoban kültürünün esas ilkeleri konusunda elde ettikleri kazanımları, eski Türk Milletlerine borçlu oldukları düşüncesi daha ağır basmaktadır (Kafesoğlu 1984: 204). Nitekim Türk yerleşim yerlerinin sadece Asya ülkeleriyle sınırlı olmaması ve Alyılmaz'ın, Türk boylarının yaşadığı yerlerde tespit ettiği tarihi buluntular da (kaya resimleri, anıtlar, yazıtlar, tamga, sembol, süs ve diğer eşyalar gibi) araştırmalara ışık tutmakta, Türklerin dünyanın en eski toplumlarından biri olduğunu ve diğer toplumlara da birçok konuda önderlik ettiğini ortaya koymaktadır (Kurbanov, 2016: 2163).

Bozkır kültürünün meydana getirdiği en önemli özellik, atın yerleşik kültürlerde olduğu gibi yük hayvanı olarak değil, bir binek hayvanı olarak kullanılmaya başlanmasıdır. Çok geniş olan otlak sınırlarının kollanması, büyük sürülerin denetiminin sağlanabilmesi oldukça güç bir iştir. Ancak az zamanda ilerletilen binicilik, askeri bir değer de kazanmak suretiyle bozkır savaşçılığının özünü oluşturmuştur. Bu durum Türklerin siyasetten sosyal ve ekonomik hayatına, atasözlerinden masal ve halk hikayelerine daha sonra da destanlarına kadar girerek oldukça da kalıcı bir iz bırakmıştır (Aktaran: Tavkul, 2007: 197). Türklerin kendi karakterlerini yansıtarak yetiştirdikleri atları, oldukça dayanıklı, hızlı, vefakar, cefakar, cana yakın, vakur ve cesur, adeta evin bir ferdi, sahiplerinin sadık dostları olmuşlardır (Güleç, 2005: 5).

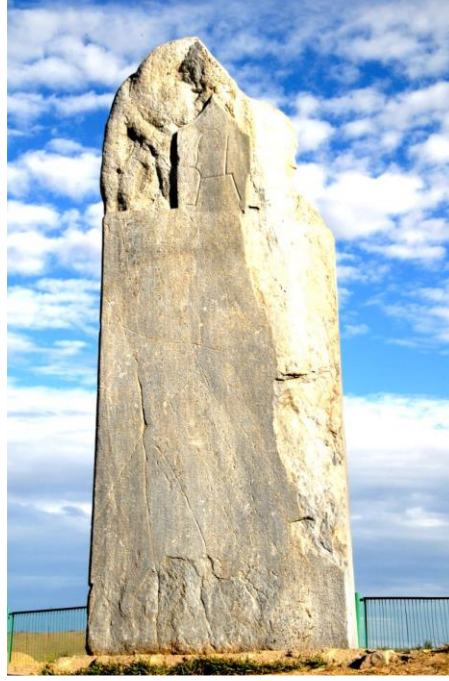
2.1. Eski Türk Yazıtlarında ve Atasözlerinde Atın Yeri

2.1.1. Atasözlerinde Atın Yeri

Türkmen kültüründe atın yerini en iyi gösteren dil atasözleridir (Doğan, 2006: 38). Türklük araştırmaları içinde çok önemli yeri olan çalışmalardan biri şüphesiz sözlü edebiyatımız ve onun içerisinde yer alan ortak atasözlerimizdir. Atasözleri, Türklerin ve Türklüğün kökenine bilhassa bağlı olan temel unsurlardandır (Musaoğlu, 2004: 12). Geçmişten geleceğe miras olan bu atasözleri dil hazinemizde "at" kelimesinin ele alınma şekli Türkmenlerin "at"a bakışını özetlemektedir. Kaşgarlı Mahmut'un "*At Türk'ün kanadıdır*" demiştir (Doğan, 2006: 38). Bu söz Türkmenlerde, "*At insanın kanadıdır*" söylemiyle atasözlerinde hayat bulmuştur. At, Türklerde saygı duyulan, değer verilen bir hayvandır. "*At dostu, ata dostu*", "*Ata bakmak hana bakmaktır.*", (Gökçimen, 2005: 201-204), "*Yiğidin muradı attır, at bakmak şanstır*" atasözleri, Türklerde atın değerini ve ona gösterilen değeri anlamamızı kolaylaştırmaktadır (Delice, 2015: 542).

2.1.2. Eski Türk Yazıtlarında Atın Yeri

Eski Türk geleneğinde, kahramanların daima atlarıyla birlikte anılmaları dikkati çekmektedir. Bunun yazılı kaynaklara yansıyan en eski örneklerinden biri Orhun yazıtlarında karşımıza çıkar (Tavkul, 2007: 197, Gökyay 1973: 45).

Resim 1. Orhun yazıtlarından Kül Tigin yazıtının doğu yüzünün genel görüntüsü (Foto: Cengiz Ayyılmaz, 2013).

Orhun Kitabeleri kardeşi Kültigin'in ölümünden sonra 732 yılında ağabeyi Bilge Kağan tarafından dikilmiş 4 metreye yakın yükseklikte, dört cepheli mermerden yapılmış ve kaplumbağa görüntü kaidesi üzerine yerleştirilmiştir. Orhun kitabelerinde atlardan "adgır (aygır) şeklinde bahsedilmektedir ve genellikle "ak aygır, boz aygır, kır at, öksüz at" gibi ifadelerle tanımlanmışlardır (Alyılmaz, 2013: 155).

Atlardan yazıtlarda daha çok bir savaş vasıtası olarak ifade edilmişlerdir. Savaşın zorluğu ve Türk kahramanların cesareti, yeteneği, yiğitliği ve kazandıkları başarıları hep atlarıyla birlikte dile getirilmiştir. Yazıtlarda karşımıza çıkan bu savaş araçları, Dede Korkut, Köroğlu Destanı, Manas Destanı ve Gavazatnamelerde yazıldığı gibi üstün özelliklere sahiptirler ve sahiplerinin adlarıyla, cins ve renkleriyle anılmışlardır. Örnek olarak; Bamsı Beyrek ve Kazan Bey'den bahsedilirken, "Boz aygırlı Bamsı Beyrek" ve "Konur atlı Kazan Bey" ifadeleri kullanılmıştır (Yardımcı, 2007: 54). Özellikle Kül Tigin'in yaptığı savaşlarda bindiği atlardan da bu şekilde bahsedilmiştir (Alyılmaz, 2010 :159).

Bunlardan bazıları şöyledir:

Köl Tigin Yazıtı Doğu Cephesi (35-36):

Köl Tigin bayırkun (ing ak adgır) binip oplayu tegdi:

Köl Tigin, Bayırku'nun ak aygırına binip boğa gibi saldırdı.

Köl Tigin Yazıtı Doğu Cephesi (40):

Alp şalçı ak atın binip tegmiş:

(Köl Tigin), Alp Şalçı'nın ak atına binerek hücum etmiş.

Köl Tigin Yazıtı Kuzey Cephesi (2):

Alp şalçı akın binip oplayu tegdi.

(Köl Tigin), Alp Şalçı'nın ak atına binip boğa gibi saldırdı.

Köl Tigin Yazıtı Kuzey Cephesi (5):

Köl Tigin azman akıg binip oplayu tegdi.

Köl Tigin, azman ak atına binip boğa gibi saldırdı.

Köl Tigin Yazıtı Kuzey Cephesi (8-9):

Köl Tigin ögsüz akın binip tokuz eren sançdı.

Köl Tigin, öksüz ak atına binip dokuz eri mızrakladı (Alyılmaz, 2010 :159-160).

Bamsı Beyrek Dede Korkut Destanı'nda (Aktaran: Gökyay, 1973: 45), en büyük yardımcısı ve arkadaşı olan kahraman aygırından bahsederken, şöyle seslenmektedir:

At demem sana kardaş derim,

Kardaşımdan yeğ!

Başım beraberim,

*Başıma iş geldi yoldaş derim,
Yoldaşımdan yeğ!*

Görüldüğü üzere yine atasözlerinde olduğu gibi yazıtlarda da Türklerin atlarına verdikleri önemin ve değerinin çok üst düzeyde olduğu görülmektedir.

3. YUNAN MİTOLOJİSİ KANATLI ATI PEGASUS

Yunan Mitolojisinin efsanevi atı da Pegasustur ve Poseidon'un oğludur. Yunan Mitolojisinde ilk kez M.Ö. 800'lü yıllarda yaşadığına inanılan Homeros tarafından kaleme alınmıştır. Denizlerin büyük tanrısı Poseidon, bir gün gizlice güzeller güzeli Medusa'yla Athena'nın tapınağında zorla birlikte olmuştur. Athena, Poseidon'un bu hareketi karşısında kendini aşağılanmış hissedip Medusayı cezalandırmaya karar vermiş, Onu ve kız kardeşlerini yüzlerine bakılmayacak çirkin bir hale çevirmiştir. Medusa'nın her bir saç teli bir yılan şeklini almıştır. Bununla yetinmeyen Athena, Perseus'tan Medusa'nın başını almasını istemiş Kahraman Perseus'da hemen emiri yerine getirmiştir. Kafası kesildiğinde hala gebe olan Medusa'nın başsız vücudundan ölümsüz olan "Pegasus" ve bir dev olan "Khrysaor" dünyaya gelmiştir (MEB, 2013: 32).

Resim 2. Perseus'un Medusa'nın kafasını kesmesi (MEB, 2013: 32).

Resim 3. Pegasus (MEB, 2013: 32).

Dolayısıyla Pegasus ve Khrysaor kardeşlerdir. Pegasus betimlemesi ve anlatımı Yunan mitlerindeki diğer figürler gibi çevresindeki medeniyetlerden etkilenmiş olağanüstü düşsel betimlemelerdir. Bu karakterler 20. Yüzyılda endüstrisinin ilerlemesi ve batı sineması aracılığıyla tüm dünyada üne kavuşmuştur. Oysaki dünyada atı ilk evcilleştiren, bir savaş aracına dönüştüren, onu arkadaştan öte kendine bir kardeş bilen ve ona kudsiyet yükleyen Türklerdir ve Türklerde bu mitler çok daha eskilere dayanmaktadır. Yunan mitolojisine ait olduğu iddia edilen kanatlı at figürünün, bir Türk medeniyeti olan Etrüsklerde nasıl kullanıldığını ortaya çıkarılan tarihi eserler ve sanat eserlerinde görebiliriz (Resim 4-7).

4. ETRÜSKLER

Etrüskler, İtalya'da Tiber ile Arno nehirleri arasında bulunan "Etruaia" topraklarında hayat sürmüş ve M.Ö. 6. Yüzyıla kadar varlık göstermiş bir millettir. Antik Romalılarca "Etrusci", "Tusci" diye tanımlanmışken Yunanlarda ise "Tyrrhen", "Tyrsen" şeklinde tanımlanmışlardır. Etrüsklerse kendilerine "Rasena" demişlerdir. Rasena'nın kesin olmamakla beraber, Etrüsklerin ilk kurucularının adı olduğu veya "insanlar" anlamında kullanıldığı tahmin edilmektedir. İtalya'daki diğer kavimlerle kıyaslandığında Etrüsklerin uygarlık düzeyi çok daha ileri seviyedeydi (Wikipedia, 20.01.2017: Saat: 14.00).

Roma uygarlığının, hukuktan, buluşlarına, yol yapım tekniklerinden, mitolojik kahramanlarına kadar köklerinin neredeyse tümünü Etrüsk uygarlığından aldıkları günümüzde net bir şekilde bilinmektedir.

Roma'nın Etrüsk yönetiminden çıkması, Etrüsklerde endişeye neden oldu. Kral Porsenna, tahtından kovulan Roma kralını yeniden tahtına oturtabilmek için askeri girişimde bulundu. Ancak Roma'yı ele geçirmede başarılı olmasına rağmen sonuç almada yeterli olmadı. Bir süre sonra da oğlu Latinlere karşı yenildi. Böylece Roma Latinlerin eline geçmiş oldu. Romalılar bu zaferden cesaret bularak sırayla tüm Etrüsk şehirlerini ele geçirmeyi planladılar. Romalıların tüm medeniyeti Etrüsklerden öğrenmiş olmasından dolayı kendilerinde Etrüsklere karşı ileri derecede aşağılık duygusu hakimdi. Bu düşmanlık ve kin duygusuyla yanıp tutuşan her Romalı Etrüskleri yenmek, ezmek ve yok etmek arzusu içindeydi. Ardından Veies şehrini kuşatmakla başlayıp on yıl boyunca hile ve oyunlarla girdikleri tüm Etrüsk şehirlerini insanlık dışı ve misli görülmemiş şekilde katlettiler. Kendi milletini her zaman şirin göstermeye çalışan Titus Livius bile, ilk günün her anının adam öldürme ile geçtiğini nakletmiştir. İlk zamanlardan beri kıskandıkları Veies'nin mabetlerini, meydanlarını, parklarını ve bunun yanı sıra Toskanadaki üç bin heykeli de Roma'ya taşıdılar. Bundan sonra Etrüskler için çöküş dönemi başlamıştır. M.Ö. İkinci yüzyıl ortalarında çıkan iç savaş ardından zaten güç kaybetmiş Etrüskleri, yine katliamlarla yok etme gayreti sürdürülmüştür. Etrüsklere yapılan bu katliam dünya tarihinin bilinen ilk "jenosid" hareketidir. Romalılar gerçekleştirdikleri katliamlarla kalmayıp Etrüsklerden geriye kalabilecek tüm medeniyet izlerini, öncelikle en önemli yazılı belgeler olan papirüsleri yakmak suretiyle, ortada hiçbir şey bırakmamak üzere yok etmeye başlamış ve bunun için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır (Ayda, 1974: 15).

Etrüsklerin mezarları, eski Mısır ve eski Türk mezar tarzlarına (kurganlara) benzemektedir. Mezarlara kişilerin hayatlarında kullanmış oldukları eşyalar bırakılmaktaydı. Türklerle ait bu gelenek üzerinden asırlar geçmiş olsa da, Etrüsklerin günlük hayatları, medeniyetleri ve sanatlarının keşfedilmesini kolaylaştırması bakımından önem arz etmekteydi (Ayda, 1974: 18).

Yunan tarihçi Herodot, Etrüskler'in Anadolu'dan (Lidya) İtalya'ya göç ettiklerini söylemiştir. Bununla beraber birçok tarihçi de Etrüskler'in, (Truva başta olmak üzere) özellikle Anadolu uygarlıklarıyla gelenek bağlantısı olduğunu savunmaktadır. Bu sebeple Etrüsklerin köklerinin Doğu ve Orta Asya olduğu tezi baskındır (Ayda, 1974: 23).

Herodot'un Etrüsklerin kökeni ile ilgili verdiği bilgiler (tarihçi ve arkeologlar tarafından) denizden böyle bir göç olayının mümkün olamayacağı şeklindedir. Fakat 2004 yılında Torino Üniversitesi'nden Alberto Piazza, M.Ö. 1200 yıllarında yaşamış Etrüsklere ait 80 iskeletten DNA örneği alarak inceleme yapmıştır. Pek çok arkeolog kabul etmek istemese de yapılan genetik çalışmalar, Toscana'daki İtalyanlar'ın ataları kabul ettikleri Etrüsklerin, Türkiye'den İtalya'ya göç ettiğini kanıtlamıştır. Eski Yunan efsanelerinde de sıkça anlatıldığı gibi bu durum antik çağda Anadolu'dan İtalyan yarımadasına yapılan göçlerle açıklanmaktadır. (Maugh, 2007: Saat:13.39). Genetik testler sonrasında ortaya çıkan sonuçların medya ile paylaşılmasıyla Prof. Dr. Alberto Piazza bu konuya adeta noktayı koymuştur. Aslında böylesi önemli bir haber sonrasında dünyada çok büyük bir yankı meydana gelmesi gerekirken hiçbir ses çıkmadığı gibi adeta bu gerçeklerin üzeri kapatılmaya çalışılmaktadır (Reha, 23 Ekim 2007, Erişim: 3 Haziran 2015, Saat: 14.00). Dolayısıyla Etrüsklerin İtalya Rönesansı'nın merkezi kabul edilen Toskana bölgesine göç etmiş

olduklarının net bir şekilde kanıtlanmasıyla Etrüsklerin bir Türk medeniyeti olduğu tartışması artık sona ermiş olmalıdır.

Filozof Çiçero, Etrüskler'in dini için, vahyedilmiş bir din ifadesini kullanmıştır. Dini araştırmalar, Etrüsklerin inancıyla Türklerdeki Şamanizm'in benzer olduğunu göstermektedir. Örneğin, Şamanizm'de yaradan "Tengri" diye ifade edilirken Etrüsklerde bu ifade "Tinia"dır. Tanrıçalara Şamanlarda "Aeset" adı verilmişken, Etrüsklerde ise "Aeser" adı verilmiştir (Ayda, 1974: 32).

Etrüsk sözlü dili günümüzde tam olarak üzerinde çalışılmamış ve anlaşılmamış kabul edilmektedir. Ayrıca Etrüsk yazısı da, alfabesi bilinmekle birlikte tam olarak çözülmemiş durumdadır. Öncelikle yüzlerce Etrüsk tableti Müzeden çalınmıştır, Pagan sayılan Etrüsk metinleri kasıtlı ve sistemli olarak yok edilmiştir, bu bakımdan çift dilli yazıtlara yeterince rastlanamamıştır (Wikipedia, 2017: Saat:15.51).

"Turkic" kelimesi ilk kez Amerika'da kullanılmıştır. Daha sonra Rusya'daki araştırmacılar yazdıkları sözlük ve kitaplarında bu ifadeyi kullanmışlardır. Batıya göre, "Turkish" derken sadece Türkiye Türkçesi ifade edilmekte, kendilerince buldukları "Turkic" kelimesiyle de Türkiye dışındaki diğer Türk uygarlıklarının dilini ifade etmektedirler. Böylece dünya üzerindeki Türk dilleri ayrı ayrı diller gibi gösterilmeye çalışılmaktadır (Wikipedi, 2017, Saat: 21.15). Batı halen Etrüsklere "Türk" demekten kaçınmaktadır. Onlardan bahsederken Türk gibi anlamında "Turkic" terimini kullanmaktadırlar. Buradaki çekinceleri de Türklerin dünyadaki en eski medeniyet olduğu ve kendi medeniyet öğretilerinin de Türklerden aktarıldığı düşüncesinin cazip gelmemesidir (Ercilasun, 2007: 7-10). Oysaki batının bu yaklaşımına karşın ortaya çıkarılan buluntular hep bu medeniyetin Ön-Türk olduğunu destekler niteliktedir. Örneğin Etrüsklerde kurdun emzirdiği çocuk miti ve bunun sanata yansımaları da bunlardan sadece bir tanesidir.

Resim 4. Etrüsk Sanatı'na ait Capitoline kurdu. M.Ö.5-4. Yüzyıl. Vatikan Müzesi, Roma. (H.B. İ. Altet 2006) Kurdun emzirdiği çocuk tasvirleri (Yaşar Çoruhlu, 04.12.2020, Saat: 22.04, www.sakarya.edu.tr).

4.1. Türk Mitolojisinde ve Etrüsklerde Tulpar

Bilindiği üzere Türklerin gökle bağlantı içerisinde olduğu veya olmaya çalıştığı anlatılagelmiştir. Türkler, koruyucularının, ecdatlarının, silah ve atlarının gökten indiğine inanırlardı. Bu inanışlar, mitolojik hikâyelerde anlatılanlara da benzemektedir (Bayat, 2007: 173).

Türk mitolojisinde atlar, sezginin önemli bir sembolüdür. Bu atlar içgüdüleriyle yapılacak bir oyunu ya da kötülüğü hissederken, kahramanlarına her zaman yardım etmişlerdir. Alplerinin en önemli destekçisi atlar, aynı zamanda onları tehlikelerden koruyan en yakın arkadaşları olmuşlardır (Gökçimen, 2010: 173). Kuday (Tanrı) tarafından Yiğitlere yardımcı olması için yaratılan (Karakurt, 2013: 70) ve uçma yeteneğine de sahip olan bu atlar eski Türk destanlarında "TULPAR" adıyla bilinirlerdi (Tavkul 2007: 199).

Resim 5: Kurda yem olmayan Tulpar ve üzerinde Türk Savaşçısı, (17.06.2015, Saat: 14.10, <http://www.kazakkultur.org/2015/05/turk-mitolojisinde-kanatli-at-tulpar.html>).

Bozkır yaşantısında hayvanların ekonomik bir öge olduğu şüphesizdir ve Türklerin ekonomisinde, günlük yaşayışında, mitolojisinde ve harp sanatında çok önemli bir yeri olduğu da kesindir. Ancak, bazı araştırmacılar, Başkurt Türklerinin halkbiliminde at, kurt, kuğu, turna, geyik gibi hayvanlara tapınma olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ifadeleri kullanmalarının nedeni, bazı arap islam yazarlarının tarihi abartılı hatta mümkün olamayacak şekilde aktarmalarından kaynaklanmaktadır. Türklerde bu canlılara tapınma değil, bir kutsiyet yükleme durumu vardır (Karadoğan, 2016: 110). Dolayısıyla Başkurtların da “Ural Batır” destanında ata olan kudsiyet izleri görülmektedir. Destanda, Tulpar adı verilen kanatlı atlar; “Ak buzat” ve “Sarat”, gökyüzünde yaşayan olağanüstü özelliklere sahip atlardır.

Resim 6. Ural Batır’ın Tulpar üzerindeki tasviri (17.06.2015, Saat: 14.30, <http://onturk.org/tag/mit/>)

Akbuzat, göklerin hakimi ve Samrav’ın karısı Güneş’ten doğmuş olan kızları Humay’ın dev atıdır. Sarat da Samrav’ın Ay’dan doğmuş kızı Ayhılı’nın atıdır. Akbuzat’dan, Alplerini koruyan ve yeryüzündeki diğer atların neslinin devamını sağlayan aygır olarak bahsedilmektedir (Tavkul 2007: 199).

Resim 7. Tuva ve Etrüsk Türklerinin kullanmış olduğu kanatlı at (Tulpar) heykel ve kabartmaları. Çinde de kullanılmış örnekler ile gösterilmiştir (02.06.2015, Saat: 00.47, <http://turkclergeliyor.blogspot.com.tr/2014/02/tulpar.html>).

Asya'da ilk at kalıntıları MÖ.2500-1700 yılları arasına ait Afanasyevo kültürü ile onun bir gelişmesi ve devamı olan MÖ.1700-1200 yıllarına ait Andronova kültüründe görülmektedir. Her iki kültür de Proto-Türk kavimlerinin mensup olduğu kültür çevreleridir (Kafesoğlu 1984: 204).

Resim 8: Silindir mührü, pençe ve boynuzlu kanatlı atlarla modern izlenim, M.Ö. 13. Yüzyıl Orta Asur tarzı, Kuzey Mezopotamya (Metropolitan Sanat Müzesi), (05.07.2015, Saat: 03.07, https://semrabayraktar.blogspot.com.tr/2013_10_01_archive.html).

Gerçek kaynaklar (Resim 8) incelendiğinde, ilk kanatlı at figürünün Türkler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Pegasus karakteri oluşturulurken tabii ki gününün medeniyetinden etkilenilmiştir. Ancak Tulpar figürü daha önceden var olduğu için, Pegasus karakteri meydana getirilirken Türk mitolojik kahramanı Tulpar'dan etkilenilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Aslında zaten İtalyanlar Etrüskleri ataları olarak kabul etmektedir ama bunun yanında tüm sahip oldukları medeniyeti de Türklerden aldıklarını kabul etmek zorunda kalacakları için, Etrüsklerin Anadolu'dan Toskana'ya göç etmiş olduğuna inanmak istememektedirler.

Rüzgardan bile hızlı efsanevi at Tulpar, kanatlı ve genellikle beyaz veya siyah olmak üzere tek renk tasvir edilmiştir. İnanca göre, onların kanatlarını kimse göremezdi çünkü Tulpar, kanatlarını sadece karanlıkta, büyük engelleri ve çok uzun mesafeleri aşarken açardı. Eğer Tulpar'ın kanatları biri tarafından görülürse, onun kaybolacağına inanılırdı (Karakurt, 2011: 288).

Resim 9: Bir Etrüsk Mabedini Süsleyen iki at (Ayda, 1974; 41).

Önemli bir ayrıntı olarak vermek gerekir ki Resim 9'da bir Etrüsk mabedinde bulunmuş MÖ. 4. Yüzyıla ait ve halen İtalya'da Tarqunia Müzesi'nde sergilenen iki at bulunmaktadır (Ayda, 1974: 41). Bu atların kuyruklarına baktığımızda kuyrukların Orta Asya geleneklerinde Türklerin yapmış olduğu şekilde bağlanmış olduğunu görebiliriz. Dolayısıyla bu kanatlı at heykeline Tulpar diyebiliriz.

5. TÜRK DEVLET ARMALARINDA TULPAR

Tulpar kanatlı atının Türk Devlet Armaları üzerinde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu da Türklerde kanatlı at mitinin ne kadar yaygın olduğunun bir göstergesidir.

Resim 10: Kazakistan Devlet Armasındaki Tulpar iki yanda da kullanılmış (14.07.2015, Saat: 01.47, <http://www.bilimneyenturktarihi.com/kanatli-at-tulpar.html>)

Resim 11: Moğolistan Devlet Armasındaki Tulpar (14.07.2015, Saat: 01.55, http://tr.wikipedia.org/wiki/Tulpar#/media/File:State_emblem_of_Mongolia.svg)

Resim 12: Kazakistan'da bulunan Saka Türk Keçedesinden detay. (14.07.2015, Saat: 02.37, http://www.kimvekil.com/images/turkdunyasi/nuray_bilgili/resimlerle/resimtarikh.html)

Resim 13: Lapseki'de bir Tulpar Heykeli (14.07.2015, Saat: 03.04, <http://semrabayraktar.blogspot.com.tr/2013/10/tulpar-pegasusun-atasi.html>)

Resim 14: Anadolu Selçuklu Devleti 12-13. Yüzyıl Tulpar Motifli Seramik (22.07.2015, Saat: 05.27, http://www.turkkozmozlojisi.com/2014/06/alaca-atlar-turkler-icin-cok-kymetli-ve_17.html)

Resim 15: Trakya bölgesinden çıkarılan bir Tulpar Heykeli (22.07.2015, Saat: 08.17, <http://semrabayraktar.blogspot.com.tr/2013/10/tulpar-pegasusun-atasi.html>)

SONUÇ

Alpleriyle müthiş bir bağ içerisinde olan ve adları, üzerine binen savaş kahramanlarıyla birlikte anılan, masalsi bir anlatımla da mitolojik bir karakter haline gelmiş bu atlara Türk Mitolojisinde “Tulpar” adı verilmiştir. Etrüskler, MÖ. 1000 yılından MÖ. 3. Yüzyıla kadar yaşamış ve “Ön-Türkler” olarak bilinen bir millettir.

İtalyalıların ataları olduğunu düşündükleri Etrüsklerin, Anadolu’dan göç ettiği her ne kadar batı tarafından kabul edilmek istenirse de, tarihin verdiği ipuçları ve yakın zamanda yapılan araştırmalar ve ayrıca son olarak bilim insanları tarafından yapılan genetik testler tartışmasız bu durumu kanıtlanmış durumdadır. Bu bağlamda Etrüsklerin Türklüğünü tartışmak artık abesle iştigaldir. Dolayısıyla bu araştırmalar ve ortaya çıkan sonuçlar bize Tulparın Pegasus mitolojik karakterinden de daha önce kullanmaya başladığının bir kanıtı olarak yetmektedir ki zaten en köklü olduğu düşünülen Yunan mitolojisinde kullanılan kanatlı at örnekleri de yine kendileri tarafından Etrüsklere dayandırılmaktadır. Etrüsklerin de bir Ön-Türk Medeniyeti oluşunun netleşmesiyle birlikte diğer milletlerin; papirüs kullanımında, mimari, resim, heykeltçilik gibi birçok sanat alanında, at ve atlı çoban kültürü konusunda, suyu kullanma, bataklık kurutma gibi buna benzer daha birçok konuda kültür ve medeniyetlerini Etrüsklerden aldıklarını göstermektedir. Ayrıca Etrüsklerin İtalya’da yaşadığı dönemin de “İtalya Rönesansı” olarak anılan döneme denk gelmesi bu medeniyetin ne kadar zengin bir medeniyet olduğu hakkında da günümüze ışık tutmaktadır.

Böylelikle Pegasus figürünün Tulpar’dan esinlenerek ortaya çıktığını söylemek pek yanlış olmayacaktır. Genellikle batılı ülkeler, Türklerin gerçek bilgilerine ulaşabileceklerini düşündükleri tarihimizi değiştirmeye, yok etmeye ya da kendilerine mal etmeye çalışmaktalar. Ülkemizde Tulpar yerine Pegasus ifadesinin kullanılması bile batılıların tarihimizin üstünü kapatabilme başarısını gözler önüne sermektedir.

Medeniyeti çok eskilere dayanan Türk Milleti tarihini ve köklerini daha iyi araştırmalı ve daha çok bilmek konusunda ısrarcı olmalıdır. Çünkü bir milletin tarihini unutmaması aynı zamanda başka milletler tarafından kandırılmasının ya da yok edilmesinin önünü açmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Ünlü Türk Hakanı Bilge Kağan'ın; "Ey Türk Milleti titre ve özüne dön!" "Üstte mavi gök çökmedikçe, altta yağız yer yarılmadıkça, senin ilini ve töreni kim bozabilir" sözleri son derece önemlidir. Maalesef tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kanatlı at figürü Pegasusla özdeşleştirilmiştir. Pegasus'un atası olarak nitelendirilebileceğimiz Tulparımızı, yeterince önemseyip sahiplenmediğimiz, hatta belki de bu konuda pek fazla bilgi sahibi olmadığımız için, genel anlamda onu tanıtmada da zayıf kalmaktayız. Dolayısıyla bu konuda üzerimize düşen görevi yerine getirmediğimizi söyleyebiliriz. Tüm bunların yanı sıra Hindistan'da bulunan Maya tabletleriyle Türk dili arasındaki büyük benzerlik olduğunu tespit eden ve bu konuda ciddi bir araştırma başlatan M. Kemal Atatürk'ün zihninde, Türklerin dünyadaki en eski medeniyet olduğu kanaati daha da güçlenmişti. Ayrıca bir Türk gemisinin de adının "Etrüsk" konulmasını isteyen Atatürk'ün, Türk ve dünya tarihine ne denli hakim olduğu da ortadaydı ama o yine de çok daha öncesini merak ediyordu. Nitekim dünya insanlık tarihinin başladığı dönem olabileceği düşünülen Mayaların da Türklerle dil benzerliğinin tespiti, onu son derece heyecanlandırmıştı. Ancak bu araştırmaları sonuçlandırmak için ömrü vefa etmedi. Kısaca söylemek gerekirse, bilimsel araştırmalarla sonuçlandırılmış ve kesinleşmiş olan bilgileri hayatımıza geçirmekten, literatürümüze dahil etmekten, yenilerini araştırmaktan çekinmemeliyiz. Ancak böylece gelecek nesillerimizin bu gerçekleri görmesini, okumasını, bilmesini sağlayabiliriz. Bu konuda cesaretli ve de net olmamız gerekliliğini bizlere hissettiren, bizi her sözüyle yüreklendirmeyi başaran, Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere aktardığı bu sözde olduğu gibi; "Türk evladı atalarını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır."

KAYNAKÇA

- TAVKUL, Ufuk, (2007). "Kafkas Nart Destanlarında At Motifi" *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı:3, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, s.196-1999, Ankara
- MUSAOĞLU, Mehman, (2004). "Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu", Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayınları 1. Baskı, No:395, Baskı: Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara
- DOĞAN, Orhan (2006) "Bozkır Kavimlerinin Kültür ve Mitolojilerinde At", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, s.38, Ankara.
- GÖKÇİMEN, Ahmet (2005) "Türkmen Atasözlerinde At", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 25, Erzurum, ss. 201-204,
- GÖKÇİMEN, Ahmet, (2010). "Türkmen Masallarında Mitolojik Hayvanlar ve Fonksiyonları", *Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları*, Sayı: 20, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öncü Basımevi, s.173, Ankara
- DELİCE, Tuna Beşen, (2015). "Türkmen Kültüründe At", *Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Dergisi*, (IntJSCS): Özel Sayı:4, s.542, Bartın
- KAFESOĞLU, İbrahim, (1984). "Türk Millî Kültürü", Boğaziçi Yayınları, s.204, İstanbul
- KURBANOV, Babek, (2016). "Azerbaycan Türklerinin ve Diğer Türk Soylu Halkların En Eski Tarihi İle İlgili Güncel Bir Monografi", TEKE, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5 (4), s.2163, Erzurum
- GÜLEÇ, Ertuğrul, (2005). "Türk At Irkları" *Anadolu At Irklarını Yaşatma ve Geliştirme Derneği*, 1. Baskı, s.5, Ankara
- GÖKYAY, Orhan Şaik, (1973). "Dedem Korkudun Kitabı" *Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları*, s.45, İstanbul
- YARDIMCI, Mehmet, (2007). "Destanlar", *Ürün Yayınları*, s.54, Ankara
- ALYILMAZ, Cengiz, (2010). "KökTürk Yazıtları ve KökTürk Yazıtlarında Atlar", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (4), s.155-160, Erzurum
- ALYILMAZ, Cengiz, (2013). "(Kök) Türk Harfli Eski Türk yazıtlarının Kırgızlar Açısından Önemi" *TEKE, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* Sayı: 2/4, s.155

BAYAT, Fuzuli, (2007). “*Türk Mitolojik Sistemi*” 1-2. Ötüken Yayınları, s.173, İstanbul

Milli Eğitim Bakanlığı, (2013). “*Mitoloji*”, s.32, Ankara

AYDA, Adile, “*Etrüskler Türk mü idi?*”, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1974, s.15-41, Ankara

ERCİLASUN, Ahmet Bican, (2007). “*Sözbaşı*”, Türk Lehçeleri Grameri, Akçağ Yayınları, s.7-10, Ankara

İNTERNET KAYNAKLARI

KARAKURT, Deniz, (2013). “*Türk Mitoloji (Söylence) Sözlüğü*”, İnceleme, Derleme, Halkbilim, 3. Baskı E-Kitap Erişim: 19.01.2017 Saat: 15.10 <http://frpnet.net/TurkSoylenceSozlugu.pdf>

KARAKURT, Deniz, (2011). “*Türk Mitoloji (Söylence) Sözlüğü*”, İnceleme, Derleme, Halkbilim, 1. Baskı E-Kitap (Erişim: 19.01.2017 Saat: 22.55) http://elibrary.bsu.az/books_rax/N_272.pdf

VİKİPEDİ Özgür Ansiklopedi, “*Etrüsklerin Kökeni*”, (Erişim: 19 Ocak 2017, Saat: 21.05) https://tr.wikipedia.org/wiki/Etr%C3%BCsklerin_k%C3%B6keni

VİKİPEDİ Özgür Ansiklopedi, “*Etrüsk Dili ve Alfabeti*”, (Erişim: 21.01.2017: Saat: 15.51)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Etr%C3%BCskler#cite_note-3

THOMAS, H. Maugh, (18 Haziran 2007). “*Genetic tests: Italians were from Turkey (Genetik Testler: İtalyanlar Türkiye’den Geldi)*”, Los Angeles Times Archive, (Erişim: 20.01.2017 Saat:13.39) <http://articles.latimes.com/2007/jun/18/science/sci-etruscans18>

FRP NET, “*Monster Türk Efsaneleri İllüstrasyon Yarışması*”, (15 Şubat 2015, 10:30, Erişim: 17 Ocak 2017), <https://frpnet.net/haberler/abra-ve-tulpar-cizim-yarismasi-kazananlari-belli-oldu>

VİKİPEDİ, “*Etrüskler*” Özgür Ansiklopedi, Son Güncelleme: (7 Mayıs 2015, 14:52, Erişim: 3 Haziran 2015), <http://tr.wikipedia.org/wiki/Etr%C3%BCskler>

Türkler Geliyor Blog Sayfası, “*Geçmişini arayan Ulus*”, (9 Şubat 2014 Pazar, Erişim: 2 Haziran 2015), <http://turklergeliyor.blogspot.com.tr/2014/02/tulpar.html>

H. MAUGH, “*Genetik Test: İtalyanlar Türkiye’den mi geldi?*”, Thomas, Los Angeles Times, June 18, 2007, (Erişim: 3 Haziran 2015), <http://articles.latimes.com/2007/jun/18/science/sci-etruscans18> ERUS, Reha, “*DNA Testleri Etrüskler’in Türk Kökenli Olduklarını Söylüyor*” 23 Ekim 2007, Erişim: 3 Haziran 2015, Saat: 14.00 <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/7544610.asp>

WİKİPEDİA, “*Türkler*” (Erişim: 20.01.2017: Saat:14.00). <https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkler>